

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента
Степаненко Людмили Михайлівни на дисертаційне дослідження

Силадія Івана Михайловича

«ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ДЛЯ ГЛОБАЛЬНОГО ВИМІРУ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дослідження та зв'язок її з науковими програмами, планами і темами

Дисертаційна робота І.М. Силадія присвячена виключно актуальній темі – проблемі формування професійної майстерності викладачів, яка обумовлена глобальними цивілізаційними викликами та соціальним замовленням на неперервну професійну підготовку майбутніх фахівців сфери освіти, науки й інноватики у вимірі її демократизації. У сучасних умовах, коли основні глобальні виміри демократизації освіти конкретизовано у напрямках академічних дискурсів про Зелену економіку, навчання впродовж життя, світову й інтелектуальну міграцію, маргіналізацію, пандемію, нерівність (гендерну, расову, конфесійну, соціальну, правову та екологічну), у цьому контексті зростає роль неперервної професійної підготовки викладачів загалом і формування їх професійної майстерності зокрема.

Втілення ідеї людиноцентризму як аксіологічної платформи гуманістичних цінностей особистості у професійну підготовку викладачів, принципів природовідповідності, індивідуалізації навчання, розвитку інтелектуальної самостійності та спроможності здійснювати власний вибір у траєкторії досягнення успіху якості й безпеки життєдіяльності реалізовано через формування професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти, на що й покликане дисертаційне дослідження Івана Михайловича.

Важливість даного напрямку досліджень здійснено відповідно до тематичного плану НПУ імені М.П. Драгоманова (2012–2018 рр.) та відображає

наукові дослідження у межах зведеного плану науково-дослідних робіт сфери освіти, науки та інноватики «Теоретичні та методичні основи формування системи післядипломної освіти на засадах сталого розвитку» (ДР № 0117U004914), «Обґрунтування методичних та практичних засад розробки й впровадження системи екологічного управління вищими навчальними закладами» (ДР № 0115U003405) в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова на кафедрі філософії освіти.

Відтак, актуальність проблеми, до якої звернувся Силадій Іван Михайлович є беззаперечною.

Наукова новизна дослідження й отриманих результатів

Наукова новизна дисертації І.М. Силадія на тему «Теоретичні та методичні засади формування професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти» є вагомою і свідчить про особистий внесок автора у розвиток освітньої галузі, а саме – вперше сформульовано й науково обґрунтовано теоретичні та методичні засади формування професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти :

– розроблено й обґрунтовано систему формування професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти та її модель, яку спроектовано як взаємозалежний і взаємообумовлений комплекс підсистем: цільової, методологічно-концептуальної, методично-організаційної, інтегративно-змістової та релевантної, що пов’язані між собою зовнішніми та внутрішніми зв’язками;

– обґрунтовано та розроблено авторську концепцію формування професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти на базових концептах – адаптивної імплементації, соціалізації, філософсько-методологічному та раціональній ефективності;

– розроблено умови формування професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти, що передбачають глобальний вимір мобільності професійної майстерності викладачів, метрика глобалізації

соціального захисту в умовах демократизації сфери освіти, науки й інноватики, сприятливий психолого-педагогічний клімат організації формування професійної майстерності викладачів;

– сформульовано в авторському контексті тлумачення понять «професійна майстерність викладачів», «демократизація освітнього простору» та «демократизація освіти», «заклад освіти у глобальному вимірі демократизації освіти» та уточнено змістове наповнення понять – «педагогічний дискурс», «інформаційно-комунікаційна (цифрова) компетентність», «соціокультурна компетентність», «психолого-педагогічна компетентність», «глобально-квалітологічна компетентність» викладачів;

– запропоновано оновлення структури професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти, шляхом віднайдення нового ракурсу її структурних складових на основі обґрунтованих якостей, природовідповідних здібностей, фахово-орієнтованих здатностей, професійної готовності, сформованості професійної компетентності, розвиненості та майстерності викладачів, відповідно до чого і уточнено зміст професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти;

– розроблено концептуально-стратегічна матриця за методом TILMAG управління зі формування професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти з ідеальними елементами вирішення та утворенням подібних асоціацій, базових підходів і принципів;

– розроблено та упроваджено змістовно-методологічні модулі інтегративного курсу «Компетентність викладача у глобальних викликах демократизації освіти» для неперервної професійної підготовки викладачів (психолого-педагогічна синергетика професіоналізму; соціокультурна організація освітньої сфери; інформаційно-технологічне забезпечення мобільності викладачів в академічному просторі; квалітологічні основи наукометрії);

– удосконалено: науково- та навчально-методичний супровід

професійної підготовки магістрів педагогічних спеціальностей як цільових категорій галузі 03 «Гуманітарні науки»;

– подальшого розвитку набули: теоретичні та методичні аспекти фундаментально-філософської та конкретно-наукової методології формування професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти.

Таким чином, представлені у дисертації науково-методичні розробки, теоретико-концептуальні обґрунтування, методичні положення і висновки теоретичного та практичного спрямування дають підстави стверджувати опоненту про те, що Силадій І.М.: а) виклав у дисертаційній роботі власний доробок; б) представив критичні узагальнення попередніх здобутків науковців при формулюванні вихідних положень формування професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти; в) здійснив теоретичне узагальнення та запропонував нове вирішення науково-прикладного завдання поглиблення теоретичних положень, методичного забезпечення та розробки практичних рекомендацій з удосконалення формування професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти, які за змістом та кваліфікаційним рівнем відповідають нормативним вимогами, передбаченим до дисертацій на здобуття наукового ступеню доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Наведені у дисертаційній роботі обґрунтування винесених на захист елементів наукової новизни і результатів дослідження, авторські публікації та практичні впровадження підтверджують відповідність висновків і результатів дисертації Силадія І.М. вимогам МОН України щодо вагомості їхньої новизни та достовірності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Оцінюючи дисертаційне дослідження І.М. Силадія варто зазначити, що структурно робота є обґрунтованою, логічно побудованою, а її складові елементи – системно взаємоузгоджені. Автором чітко визначено мету

дисертаційного дослідження, яка полягає у теоретичному обґрунтуванні, розробленні та експериментальній перевірці системи формування професійної майстерності викладачів у закладах вищої освіти в контексті глобальних вимірів демократизації освіти.

Як засвідчує аналіз дисертаційного дослідження, науковий апарат визначено коректно, відповідає чинним вимогам і є достатнім для розв'язання окреслених дисертантом семи завдань, які послідовно демонструють розгортання етапів педагогічного дослідження. Прослідковується відповідність мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження задекларованій темі «Теоретичні та методичні засади формування професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти». У тексті та висновках дисертаційної роботи та автореферату прослідковується процес поетапного виконання завдань з реалізації мети дослідження.

Наукові положення, висновки та результати базуються на аналізі (контент-, ретроспективному та квалітологічному) досліджень науковців стосовно понятійно-категоріального апарату проблеми глобального виміру демократизації освіти у педагогічних дискурсах наукового пізнання.

Концепція дослідження І. М. Силадія відзначається цілісністю і логічністю формулювання. Задекларовані положення розробленої концепції дослідження детально обґрунтовано й продуктивно реалізовано на всіх етапах роботи, провідною концептуальною ідеєю якої є забезпечення теоретичного базису і методичного контенту формування професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти, орієнтованого на апроксимізацію цивілізаційного розвитку, забезпечення нарощення інтелектуального потенціалу соціальної політики згуртованості та консолідації зусиль партнерства учасників студентоцентрованого освітнього простору професійної підготовки та розвитку педагогічної еліти. Основні засади концепції дослідження зумовлені науково-педагогічною розвідкою здійсненою на базових концептах – адаптивної імплементації, соціалізації, раціональної ефективності, філософсько-методологічному за цільовою семантикою.

Обґрунтованість наукових результатів роботи забезпечено шляхом ретельного добору методів дослідження, а саме аналіз аксіологічний; квалітологічний; компаративний; обрання адекватних для реалізації стратегій політики якості й безпеки закладів вищої освіти зі засобами технічного регулювання (міжнародних, національних, інституційних); порівняльно-класифікаційний; невизначеності ризику та врахування людського фактору; евристичні – схема знань, роздумів і мозкової атаки, структурування записів, переформатування – ієрархії мети, словесні асоціації та аналогії для метрики оцінювання та незалежних експертиз, TILMAG (з нім. – перетворення ідеальних елементів рішення матрицями з утворенням асоціацій та подібностей) для обговорення проблеми, побудова матриці асоціацій, поєднання ідеальних елементів і спонтанних асоціацій, матричне структурування спільних рис, порівняння асоціацій для формування спільних рис, творчий супротив для визначення можливих рішень; педагогічний експеримент; статистичні; обробка, якісний та кількісний аналіз отриманих експериментальних даних для узагальнення та формулювання висновків за результатами дослідження. Використані методи взаємодоповнювали один одного, уможлиблюючи комплексне пізнання предмета дослідження.

Викликає схвалення широка апробація результатів дослідження на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях. Пропозиціям, розробкам та висновкам, які представлені в дисертації властива повнота та логічність викладу, достатній рівень обґрунтованості й достовірності.

Поставлена мета, сформульовані завдання дослідження розв'язані автором досить глибоко і доказово.

Загальна характеристика дисертаційної роботи.

Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, п'яти розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (535 найменування, з них 35 іноземними мовами). Структура дисертації підпорядкована логіці наукового пошуку.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми виконаної роботи, визначено мету та основні завдання дослідження, сформульовано наукову новизну і практичну цінність одержаних результатів, вказано дані про апробацію основних положень дисертації. У **першому** розділі «Теоретичне та методичне обґрунтування дослідження глобального виміру демократизації освіти» проведено контент-аналіз глобальних викликів українського та європейського векторів розвитку освіти; актуалізовано ідею людиноцентризму як аксіологічну платформу гуманістичних цінностей особистості у професійній підготовці викладачів; ретроспективний аналіз ресурсо-технологічного забезпечення та управління демократизацією освіти. В цілому, матеріал, що викладений в цьому розділі, достатньо повний та відбиває сучасний стан проблем, що розглядаються в роботі.

У **другому** розділі «Роль професійної майстерності викладачів у глобальному вимірі демократизації освіти» роботи присвячено системному аналізу академічного дискурсу щодо ролі дослідницького потенціалу викладача як засобу демократизації освіти; здійснено квалітологічний аналіз педагогічних дискурсів у сучасних наукових дослідженнях; обґрунтовано теоретичні постулати демократизації освітнього процесу формування творчих здібностей для професійної майстерності викладачів.

У **третьому** розділі «Концепція та система формування професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти» здійснено концептуально-стратегічне обґрунтування системи формування професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти. Родзинкою розділу є розробка та візуалізація концептуально-стратегічної матриці формування професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти за методом TILMAG з ідеальними елементами вирішення та утворенням подібних асоціацій (рис. 3.2) на с.264.

Четвертий розділ «Змістовно-методологічне забезпечення розробки інтегрованого курсу «Компетентність викладача у глобальних викликах

демократизації освіти» для формування професійної майстерності викладачів» представлено підходи соціалізації викладачів для забезпечення формування та розвитку їх професійної майстерності; механізми удосконалення якості викладання в умовах глобалізації освіти – аналіз для впровадження; психолого-педагогічна синергія професійної майстерності викладача на засадах партисипатії у глобальному вимірі демократизації освіти та розроблено структуру професійної майстерності викладачів з інформаційно-технологічного забезпечення освітнього процесу.

У п'ятому розділі «Проектування системи формування професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти» отримано дослідно-експериментальне підтвердження положення про ефективність розробленої системи формування професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти. Визначено мету, завдання та зміст експериментальної роботи. Обрано методикку вимірювання результатів педагогічного експерименту та висвітлено результати експериментального навчання.

Вірогідність здобутих результатів забезпечується методологічною обґрунтованістю вихідних позицій дисертаційного дослідження, опорою на сучасні досягнення теорії і методики професійної освіти, використанням комплексу взаємодоповнюючих методів теоретичного й експериментального пошуку, адекватних предмету, меті та завданням дослідження.

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях.

Упровадження одержаних результатів у практику роботи закладів вищої освіти переконує, що вони мають теоретичну цінність і реальну практичну значущість.

Основні положення та результати дослідження висвітлено у 36 публікаціях, серед них 2 монографії (одноосібна та колективна); 22 статті у наукових фахових виданнях України у галузі педагогіки, з них 4 статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, віднесених до

міжнародних наукометричних баз даних, зокрема одна стаття у наукометричній базі Web of Science; 4 статті у збірниках матеріалів конференцій, 4 методичні рекомендації у співавторстві та 4 статті, що додатково розкривають зміст дисертаційної роботи. Публікації повністю висвітлюють основні наукові положення дисертації, зокрема ті, які автор виносить на захист. Таке представлення результатів наукової роботи є достатнім. Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідає вимогам щодо дисертаційних робіт, поданих на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук.

Засвідчуємо, що практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, що створено й упроваджено в ЗВО авторську систему формування професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти, яку розкрито в: монографії «Глобалізація системи освіти: механізми демократичної модернізації»; методичних рекомендаціях: «Педагогіка вищої школи : методичні рекомендації до вивчення дисциплін магістрантами педагогічних спеціальностей», «Методичні рекомендації до підготовки і захисту магістерської атестаційної роботи з педагогічних спеціальностей», «Методичні рекомендації до організації і проведення науково-педагогічної практики магістрантів», «Методичні матеріали на допомогу майбутнім випускникам магістратури педагогічних спеціальностей; змістовно-методологічні модулі інтегративного курсу «Компетентність викладача у глобальних викликах демократизації освіти», які розкривають соціокультурну організацію освітньої сфери; інформаційно-технологічне забезпечення мобільності викладачів в академічному просторі; психолого-педагогічну синергетику професіоналізму та квалітологічні основи наукометрії та пропонуються до факультативного опанування або як селективний спецкурс. Практичний науково-методичний доробок орієнтовано на освітньо-практичний та освітньо-науковий рівні та ступені професійної підготовки фахівців спеціальності 033 «Філософія».

Результати дослідження можуть бути використані у подальших наукових розвідках з питань розвитку вищої освіти майбутніх викладачів, при визначенні закономірностей функціонування, шляхів і напрямів удосконалення та підвищення ефективності їх педагогічної майстерності, а також для освіти дорослих, написанні курсових і кваліфікаційних робіт, навчальних посібників, монографій, дисертацій. Вважаємо, що викладені вище міркування надають достатніх підстав для узагальненого висновку, що дисертація І.М. Силадія є актуальною, відповідає соціальному замовленню, цінною в теоретичному й практичному плані, відзначається новизною, самостійністю наукового пошуку та узагальнення.

Позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, вважаємо за необхідне, на наш погляд, запропонувати наступні дискусійні положення та побажання щодо поданого наукового дослідження:

1. У розділі 1 «Теоретичне та методичне обґрунтування дослідження глобального виміру демократизації освіти» у п.1.2 «Людиноцентризм як аксіологічна платформа гуманістичних цінностей особистості у професійній підготовці викладачів» актуалізовано ідею людиноцентризму, на нашу думку, варто було б деталізувати роль студентоцентризму ?
2. У розділі 2 «Роль професійної майстерності викладачів у глобальному вимірі демократизації освіти» у п.2.2 «Квалітологічний аналіз педагогічних дискурсів у сучасних наукових дослідженнях» не представлено основні засоби технологічного регулювання (стандарти управління якістю та стонем навколишнього середовища).
3. Обґрунтуйте чому у розділі 3 «Концепція та система формування професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти» у п. 3.1 «Концептуально-стратегічне обґрунтування необхідності формування професійної майстерності викладачів» при візуалізації концептуально-стратегічної матриці

формування професійної майстерності викладачів для глобального виміру демократизації освіти за методом TILMAG (рис. 3.2 на с. 263) використано нетрадиційне представлення текстової інформації, на відміну від традиційної кольорової палітри, цифрового присвоєння, дольової частки або ваги та масштабування поширення даних саме візуалізації за особливими шрифтами, оскільки даний метод у педагогіці майже не застосовується, варто було б більш детально пояснити обраний спосіб.

4. У розділі 4 «Змістовно-методологічне забезпечення розробки інтегрованого курсу «Компетентність викладача у глобальних викликах демократизації освіти» для формування професійної майстерності викладачів» п. 4.3 «Психолого-педагогічна синергія професійної майстерності викладача на засадах партисипатії у глобальному вимірі демократизації освіти» варто було б деталізувати які принципи є основоположними для ефективної реалізації даного модуля курсу «Компетентність викладача у глобальних викликах демократизації освіти».
5. У дисертації використано посилання на джерела, які використовуються в освітньому процесі до 1992-го року, які в Україні не є рекомендованими. Варто пояснити їх архаїчну ангажованість.

Висловлені зауваження та побажання не є принциповими для загальної позитивної оцінки дисертації, зауваження спрямовані на вдосконалення дисертаційної роботи і суттєво не впливають на загальний рівень виконаного дослідження.

Загальний висновок

З огляду на актуальність дослідження, зміст і цінність напрацьованих результатів, важливість і новизну теоретичних й практичних висновків, можна вважати, що дисертаційна робота на тему **«Теоретичні та методичні засади формування професійної майстерності викладачів для глобального виміру**

демократизації освіти» є завершеним, самостійним науковим дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне та практичне значення. Автореферат дисертації детально відображає зміст та структуру дисертації, висвітлює основні ідеї та здобутки дослідника.

Дослідження відповідає вимогам п.п. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., № 943 від 20.11.2019 р., № 607 від 15.07.2020 р.), а також паспорту спеціальності. Силадій Іван Михайлович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент :

доктор педагогічних наук, доцент,
проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв

